

Voorn, Conversi,
Gabrieli, de Rore,
Willaert, Palestrina

Cappella Gabrieli

dirigent
Maarten Michielsen

Petarca & Palestrina

19 november 2016 20.15 uur
Dorpskerk Kethel
Schiedam-Kethel

20 november 2016 15.00 uur
Onze Lieve Vrouwe-Kerk
Geervliet

Cappella Gabrieli

Sopranen

Hilda Foncke
Hannelore Götz
Marion Huyer-Koornneef
Hanneke Pot
Jowina Roelevink
Wilma Stolk

Alten

Marianne van den Beukel
Leo-Hans Koornneef
Uzonka Sólyom
Lianne Vreugdenhil

Tenoren

Theo Boersema
Henk van Niekerk
Ben Terstegge

Bassen

Bert Arends
Joachim Fuchs
Peter Hilton
Ingo Homberger
Koen van Lee
Maarten Kuyt

Dirigent: Maarten Michielsen

Maarten Michielsen (1957) studeerde schoolmuziek en koordirectie aan de conservatoria van Tilburg en Den Haag en dirigeerde onder meer Lingua Musica, het Leidse Arnold Schönberg-ensemble en het Toonkunstkoor Dordrecht. Ook was hij artistiek leider van Cappella Palestrina, een ensemble van professionele zangers. Cappella Palestrina bracht twee cd's uit.

In 1986 richtte Michielsen het Koorproject Rotterdam op: per project stelde hij een kamerkoor samen van gevorderde amateurzangers. Van vier projecten zijn cd's verschenen, met werk van onder meer Palestrina, Purcell, Hendrik Andriessen en de familie Bach.

In 1999 stapten Michielsen en een groep koorleden af van de projectmatige opzet en begonnen Cappella Gabrieli.

Programma

De sonnetten van Petrarca zijn al vele eeuwen een bron van inspiratie voor componisten, zoals bijvoorbeeld Willaert, De Rore en Conversie, waarvan wij enkele stukken zullen laten horen. De nieuwste loot aan deze stam is een drietal madrigalen van Joop Voorn, die in dit programma dan ook hun première beleven. Voorn heeft drie gedichten van de Canzone alla Vergine (Lied tot de Maagd (Maria)) prachtig getoonzet. In zijn madrigalen heeft hij de innigheid van Petrarca's verzen verklankt.

Verder staat Palestrina's beroemde Missa O Magnum Mysterium uit 1582 op het programma. Het gaat hier om een zogenaamde parodiemis, dat wil zeggen een mis die gebruikmaakt van verschillende stemmen van een bestaand muziekstuk. Palestrina baseerde zich in dit geval op een motet van eigen hand.

Joop Voorn (1932):

Vergine bella
Vergine pura
Vergine santa

Girolamo Conversi (? - vermoedelijk 1575):

Zefiro torna

Giovanni Gabrieli (ca. 1555 – 1612):

Lieto godea

Cipriano de Rore (ca. 1516 - 1565):

L'alto signor dinanzi a cui non vale
Donec gratus eram tibi

Adrian Willaert (ca. 1490 - 1562):

Ove ch'i posi gli occhi - Amor e'l ver fur meco
Pien d'un vago pensier - Ben, s'io non erro

Pauze

Giovanni Pierluigi da Palestrina (ca. 1525-1594):

Missa O Magnum Mysterium

Joop Voorn over de Canzone alla Vergine:

De **Canzone alla Vergine** (Lied tot de Maagd (Maria)) van **Francesco Petrarca** (1304-1374) bevat 10 gedichten van elk 13 regels en een slotgedicht van 7 regels.

Elk gedicht begint met de aanspraak "Vergine", vaak gevolgd door een bijvoeglijk naamwoord: bella, pura, santa enz. Elke negende regel herneemt de aanspraak "Vergine".

Door die herhaalde aanspraak zijn de gedichten verdeeld in 8 + 5 regels. Die verdeling doet denken aan die van het sonnet.

Elk gedicht heeft 10 regels van 11 lettergrepen en 3 van 7 lettergrepen. De regels van 7 lettergrepen zijn de 8ste en 9e, en verderop de 12e. Alle gedichten hebben hetzelfde rijmschema: A B C B A C C d / d C E f (f) E
De 4e en 5e lettergreep van de laatste regel heeft een binnenrijm met de voorlaatste regel (vandaar de (f)). Het is een uitermate doorwrocht geheel.

Muziek

Voor het eerste gedicht "Vergine bella" is door meerdere componisten getoonzet:

G. Dufay, G.P. da Palestrina, Cipriano de Rore.

Deze illustere voorbeelden hadden mij ervan kunnen weerhouden deze gedichten te toonzetten, maar toen ik de Canzone alla Vergine in 2010 vond in een outlet boekhandel in Bologna, had ik toch die bedoeling. Ik koos drie gedichten: het eerste, derde en vierde.

De gelijke structuur van de gedichten, die feitelijk heel abstract is, liet zich niet echt vertalen in muziek, maar met name de hernieuwde aanspraak "Vergine" in de 9e regel gaf aanleiding tot overeenkomstige toonzetting.

Petrarca's zinsbouw en de lengte van de zinnen is in elk gedicht verschillend. De vormgeving van de "inhoud" is dus steeds anders. De muziek volgt die inhoud op de voet, zij het met aandacht voor de eigenheid van wat in muziek wenselijk is, bijvoorbeeld eenheid van thematiek. De muziek bestaat steeds uit twee elementen:

- een modale, diatonische thematiek,
- chromatische passages.

Aan het begin is er een **modale (diatonische)** thematiek op de aanspraak "Vergine bella", "Vergine pura", "Vergine santa". Die thematiek wordt in de compositie vaker aangewend en verder ontwikkeld. Er zijn echter ook **chromatische** passages. Die geven in sterkere mate uitdrukking aan "gevoel". Ook de herhaalde aanspraak "Vergine" in de 9e regel, steeds in een vergelijkbare zetting, heeft zo'n chromatische kleuring. De chromatiek wil niet "droevig" overkomen. Ze is eerder uiting van de innigheid van Petrarca's verzen, een innigheid die je misschien niet zou verwachten bij zo'n graad van abstractie in de structuur.

Ik realiseerde mij dat Petrarca natuurlijk een bepaald "beeld" van Maria voor ogen had. Het lijkt me dat de

weergaloze Madonna's en de Annunciatie van zijn vriend, de uit Siena afkomstige schilder Simone Martini (1284 – 1344), met wie hij in Avignon verbleef, hierin een rol hebben gespeeld.

De dichter en de componisten

Francesco Petrarca (1304 – 1374)

Francesco Petrarca was een schrijver en de grondlegger van het humanisme. Van zijn geschriften zijn vooral de Canzoniere beroemd: een bundel van 366 aan Laura gewijde gedichten. Heel wat van zijn gedichten werden op muziek gezet, onder anderen door Claudio Monteverdi en Orlando di Lasso en Guillaume Dufay (Vergine bella).

In 1341 werd hij gekroond tot 'magnus poeta et historicus'. Door zijn herontdekking van klassieke teksten, met name Cicero's brieven aan Atticus in 1345, verwierf hij de titel 'vader van de humanistische beweging'.

Joop Voorn (1932)

Van 1952 tot 1966 studeerde hij filosofie en theologie, onder andere te Rome, waar hij ook contrapuntlessen nam bij Edgardo Carducci aan het Istituto Pontificio di Musica Sacra. Hij was ook werkzaam als docent theologie. In 1966 deed hij doctoraal examen dogmatische theologie te Nijmegen bij Edward Schillebeeckx, cum laude, met een scriptie over "Wet en Evangelie" in de Theologische Ethiek I van Helmut Thielicke. Vanaf 1966 studeerde hij aan het Brabants Conservatorium te Tilburg: compositie en theorie bij Jan van Dijk, en piano bij Polo de Haas. In 1969 behaalde hij het diploma B in de theorie der muziek. Zijn scriptie handelde over de twaalf-toonstructuur van Strawinsky's Threni. In 1971 behaalde hij diploma B piano en in 1975 de conservatoriumprijs voor compositie.

In 1969 werd Joop Voorn leraar muziekanalyse en contrapunt aan het Brabants Conservatorium. Hij bekleedde deze functie tot 1995, waarbij tenslotte ook onderwerpen als muziekgeschiedenis en analyse 20ste eeuw aan de orde waren. In de negentiger jaren studeerde Joop Voorn schilderkunst aan de Academie voor schone kunsten te Arendonk, België. Hij studeerde af in 1998, met eervolle vermelding, zowel voor zijn werk als voor zijn scriptie, getiteld: Heeft de vorm een inhoud?

(bron: Donemus)

Girolamo Conversi (? - vermoedelijk 1575)

Girolamo Conversi was een Italiaanse componist uit de late Renaissance. Zijn muziek, die populair was tussen 1570 en 1600, stond bekend om zijn combinatie van het lichte 'canzone alla napolitana' met de literaire en muzikale verfijning van het madrigaal. Het lijkt erop dat hij alleen wereldlijke vocale muziek heeft geschreven.

Conversi verklankte bij voorkeur schrijvers zoals Petrarca, Pietro Bembo, Castiglione en Luca Contile. Nergens is zijn neiging tot het gebruik van scherpe contrasten om zo zijn teksten te benadrukken en versterken duidelijker dan in zijn zetting van Petrarca's Zefiro torna.

Giovanni Gabrieli (ca. 1555 - 1612)

Giovanni Gabrieli werd tussen 1555 en 1557 geboren in Venetië. In die tijd kende Venetië haar culturele hoogtepunt en was het ongetwijfeld een van de belangrijkste muzikale centra in Europa. Gabrieli genoot zijn eerste muzikale vorming bij zijn oom, Andrea Gabrieli. Deze oom was als een vader voor hem. Gelijkenissen tussen madrigalen en motetten van de hand van Andrea Gabrieli en die van Giovanni Gabrieli zijn dan ook niet toevallig.

Na het overlijden van zijn oom werd Giovanni Gabrieli de belangrijkste componist van ceremoniële muziek voor de Venetiaanse doge en de San Marcobasiliek. Hij bleek uit te blinken in het componeren van motetten. Vooral in het 17e-eeuwse Duitsland is Gabrieli's oeuvre enorm invloedrijk geweest. Hier hielden zijn studenten, waaronder Heinrich Schütz, Gabrieli's reputatie levend, zelfs lang nadat zijn muziek in Venetië vergeten was.

Cipriano de Rore (ca. 1516 - 1565)

Cypriano De Rore was een representatieve vertegenwoordiger van de generatie Nederlandse polyfonisten van na Josquin, wier componistenloopbaan zich eveneens in Italië afspeelde, en die bepalend was voor de ontwikkelingen van de muziekstijlen van de late Renaissance.

In 1546-1547 kwam hij als zangmeester in dienst bij hertog Ercole II d'Este in Ferrara. Toen Ercole in 1559 stierf, bood De Rore diens opvolger Alfonso zijn diensten aan, maar de nieuwe hertog weigerde en wees Francesco dalla Viola in de plaats aan. Daarop trok de componist naar München, naar aartshertog Albrecht V, die steeds een enthousiast bewonderaar was geweest van De Rore's composities. Toen Adriaan Willaert in 1563 stierf, werd Cypriano De Rore zijn opvolger als kapelmeester van de San Marcobasiliek.

De Rore was verreweg de meest invloedrijke madrigalist van het midden van de zestiende eeuw. Hij schreef er meer dan 120 verdeeld over tien afzonderlijke boeken, uitgegeven tussen 1542 en 1565; andere madrigalen werden apart gepubliceerd. Meestal zijn ze vier- of vijfstemmig, met één voor zes stemmen en één voor acht; de geest van zijn composities neigt naar ernstig, in het bijzonder in contrast met het lichtzinnige karakter van het werk van de oudere generatie madrigalisten zoals de Nederlanders, Jakob Arcadelt en Philippe Verdelot. De Rore behoorde tot de tweede generatie madrigalisten.

De invloed van De Rores stijl is goed aanwijsbaar in het werk van Lassus, Palestrina, Philippus de Monte en zelfs bij een veel latere componist als Claudio Monteverdi.

Volgens Alfred Einstein, in "The Italian Madrigal" (1949): "De Rore bezit de sleutels tot de hele ontwikkeling van het Italiaanse madrigaal na 1550."

Adriaan Willaert (ca. 1490 - 1562)

Adriaan Willaert was een innovatief Vlaams componist, dirigent, muziekleraar en kapelmeester. Hij was een leerling van Jean Mouton, die zelf een volgeling van Josquin Desprez was. Willaert trok rond 1515 naar Italië, zoals andere meesters uit de Lage Landen in die periode deden. Hij trok eerst naar Rome en daarna naar Ferrara. In 1522 kwam hij in dienst van Alfons I d'Este, hertog van Ferrara. In 1525 werd hij zanger in de kapel van aartsbischof Ippolito II d'Este te Milaan.

In 1527 werd hij benoemd tot kapelmeester van de San Marco-basiliek in Venetië, wat hij zou blijven tot aan zijn dood in 1562. Hij leidde er de befaamde Venetiaanse componistenschool, de 'Venetiaanse school', waartoe ook de Gabrieli's en later Claudio Monteverdi gerekend worden en die de vroege Barokmuziek sterk beïnvloedde.

Zijn werk typeert zich door de versmelting van Vlaamse en Italiaanse polyfonie. Enkele van zijn leerlingen waren onder meer Costanzo Porta, Andrea en Giovanni Gabrieli, Clement Matot en Cypriano de Rore, die hem zou opvolgen aan de San Marco.

Giovanni Pierluigi da Palestrina (ca. 1525-1594)

Giovanni Pierluigi da Palestrina werd geboren in Palestrina, een stadje niet ver van Rome dat toentertijd deel uitmaakte van de Pauselijke Staat. In 1537 was hij koorleider aan de basiliek Santa Maria Maggiore te Rome.

Van 1544 tot omstreeks 1551 was hij organist en kapelmeester van de kathedraal van zijn geboortestad. Paus Julius III was zo onder de indruk van Palestrina's missenboek dat hij hem in 1551 tot kapelmeester van de Cappella Giulia van de Sint Pieter in Rome benoemde. Deze uitgave was het eerste missenboek van de hand van een Italiaanse componist. In de tijd van Palestrina waren de meeste componisten van kerkmuziek afkomstig uit de Lage Landen, Frankrijk, Portugal en Spanje.

In 1555 werd hij door Paus Julius III benoemd tot zanger van de Sixtijnse Kapel, maar nog in hetzelfde jaar werd hij door diens opvolger, Paus Paulus IV, ontslagen omdat hij geen priester was. Ook verscheen in 1555 Palestrina's eerste boek met vierstemmige madrigalen en werd hij aangesteld als kapelmeester van de Sint Jan van Latera-

nen in Rome, een post die hij tot 1560 bekleedde.

Vanaf 1561 (waarschijnlijk tot 1566) was hij kapelmeester van de Santa Maria Maggiore, daarna muzikleraar aan het Seminario Romano. Van 1567 tot 1571 stond Palestrina in dienst van kardinaal Ippolito d'Este. Van 1571 tot aan zijn overlijden in februari 1594 was hij kapelmeester van de Sint Pieter.

In 1572, 1575 en 1580 verloor Palestrina respectievelijk zijn broer, twee van zijn zoons en zijn echtgenote aan de pest. Later hertrouwde hij met een rijke weduwe, waardoor hij financieel niet langer afhankelijk was van welke werkgever dan ook en naar hartelust kon componeren.

Al tijdens zijn leven was Palestrina beroemd in Europa. Hij heeft een enorme hoeveelheid composities nagelaten, waaronder 105 missen, 400 motetten, 200 liederen, psalmen, magnificats, en litanieën, ten minste 200 madrigalen en 9 orgelricercari.

Palestrina's composities worden gekenmerkt door een heldere melodische structuur en gebalanceerde harmonie in de zangpartijen. In zijn muziek komt het artistieke ideaal van die tijd het beste tot uitdrukking: harmonie en evenwicht en een perfecte balans tussen de afzonderlijke stemmen.

De Palestrina-stijl geldt als de apotheose van de renaissance en werd eeuwenlang de norm voor de polyfone meerstemmige musicerestijl. De muzikale hervorming binnen de katholieke kerk waartoe het Concilie van Trente (1545-1563) besloot, oriënteerde zich sterk op de stijl van Palestrina. Zijn muziek vormde de basis voor een belangrijk en veelgebruikt studieboek over contrapunt, 'Gradus ad Parnassum', geschreven door Johann Joseph Fuchs (1660-1745).

Vertalingen

Cappella Gabrieli kreeg ook dit jaar weer prachtige vertalingen van Anton Hendriks, Hanneke Pot en Ben Terstegge. De vertalingen van Vergine bella, Vergine pura en Vergine Santa en van Zefiro torna zijn van de hand van Peter Verstegen. Tot ons groot genoegen mochten wij hiervoor gebruik maken van zijn vertalingen die zijn verschenen in 'Het Liedboek van Petrarca' (Petrarca, F., *Het Liedboek/Canzoniere*. (2008). Amsterdam: Atheneum- Polak & Van Gennep, vert. Peter Verstegen).

Recensie door Bernard Huyvaert van Het Liedboek/Canzoniere:

"Francesco Petrarca (1304-1374) beheerste samen met Dante en Boccaccio de Italiaanse 14e eeuw, het Trecento. Zijn Canzoniere of Liedboek behoort tot de mooiste lyriek uit de hele Italiaanse literatuur en heeft op latere periodes een grote invloed uitgeoefend. Zelf beschouwde de dichter zijn Latijnse traktaten over filosofie en allerlei andere onderwerpen als belangrijker. De meeste van de 366 gedichten zijn sonnetten. Ze behandelen de liefde die Petrarca koesterde voor Laura, het meisje dat hij op Goede Vrijdag van het jaar 1327 in Avignon (Petrarca werkte er aan het pauselijke hof) ontmoette. Zij vallen in twee groepen uiteen: voor en na de dood van Laura. Het gaat om een hoofse liefde, waarbij de geliefde een onbereikbare vrouw is. Sommigen hebben zelfs betwijfeld of er ooit een echte Laura is geweest. Peter Verstegen is erin geslaagd om de gedichten toegankelijk te maken voor een publiek dat het 14e-eeuws Italiaans niet beheerst. Een uitgebreid commentaar begeleidt de vertaling: zeker geen overbodige luxe, want Petrarca begrijpen is niet gemakkelijk."

Joop Voorn

Vergine bella

Vergine bella, che di sol vestita,
coronata di stelle, al sommo Sole
piacesti sí, che 'n te Sua luce ascose,
amor mi spinge a dir di te parole:
ma non so 'ncominciar senza tu' aita,
et di Colui ch'amando in te si pose.
Invoco lei che ben sempre rispose,
chi la chiamò con fede:
Vergine, s'a mercede
misera extrema de l'humane cose
già mai ti volse, al mio prego t'inchina,
soccorri a la mia guerra,
bench'í sia terra, et tu del ciel regina.

Vergine pura

Vergine pura, d'ogni parte intera,
del tuo parto gentil figliola et madre,
ch'allumi questa vita, et l'altra adorni,
per te il tuo figlio, et quel del sommo Padre,
o fenestra del ciel lucente altera,
venne a salvarne in su li extremi giorni;
et fra tutt'i terreni altri soggiorni
sola tu fosti electa:
Vergine benedetta,
che 'l pianto d'Eva in allegrezza torni.
Fammi, ché puoi, de la Sua gratia degno,
senza fine o beata,
già coronata nel superno regno.

Vergine santa

Vergine santa d'ogni gratia piena,
che per vera et altissima humiltate
salisti al ciel onde miei preghi ascolti,
tu partoristi il fonte di pietate,
et di giustizia il sol, che rasserena
il secol pien d'errori oscuri et folti;
tre dolci et cari nomi hai in te raccolti,
madre, figliuola et sposa:
Vergine gloriosa,
donna del Re che nostri lacci à sciolti
et fatto 'l mondo libero et felice,
ne le cui sante piaghe
prego ch'appaghe il cor, vera beatrice.

O schone Maagd, met zonneshijn bekleed,
gekroond met sterren, die het hoogste Licht
zó hebt behaagd dat U het mocht behoeden:
voor U schrijf ik uit liefde een gedicht,
hoewel ik zonder U 't begin niet weet,
of zonder Hem die U met liefde voedde.
Ik roep tot haar die altijd keert ten goede
wie gelovig tot haar baden:
O Maagd, indien genade
voor alle rampen die op aarde woeden
U ooit bewoog, willig mijn bede in:
staat U mijn kampstrijd bij
al ben ik stof, Gij Hemelkoningin.

O pure maagd, in ieder deel volmaakt,
van hoge vrucht moeder en dochter nu,
die dit bestaan verlicht, 't ander verblijdt.
Uw zoon – en die des Alvaders – zond u,
o Hemelvenster waar hoog licht in blaakt,
om ons te redden in de eindetijd,
want elke andere aardse schoot ten spijt
hebt u alleen behaagd:
Gebenedijde Maagd,
die Eva's klacht omzet in wat verblijdt,
geef toch dat ik naar Zijn genade reik,
U die daar boven woont
en reeds hoog bent bekroond in 't hemelrijk.

O heilig, genadevolle maagd,
die door Uw ware, hoogste nederigheid
ten hemel steeg en daar hoort naar mijn bede:
U bracht de Bron voort van barmhartigheid,
de Zon van recht die duisternis verjaagt
in deze tijd vol onwaarachtigheden.
Drie innig tedere namen kreeg u mede,
van moeder, dochter, gade:
Maagd die in glorie baadde,
Vrouw voor vorst die voor ons heeft geleden,
die deze wereld heil en vrijheid schenkt,
mogen Zijn wonden
mijn hart balsem zijn, bid ik Wie zegen brengt.

Girolamo Conversi

Zefiro torna

Zefiro torna, e'l bel tempo rimena,
e i fiori e l'erbe, sua dolce famiglia,
et garrir Progne et pianger Filomena,
et primavera candida et vermiglia.

Ridono i prati, e 'l ciel si rasserena;
Giove s'allegra di mirar sua figlia;
l'aria et l'acqua et la terra è d'amor piena;
ogni animal d'amar si riconsiglia.

Ma per me, lasso, tornano i più gravi
sospiri, che del cor profondo tragge
quella ch'al ciel se ne portò le chiavi;

E cantar augelletti, e fiorir piagge,
e 'n belle donne oneste atti soavi
sono un deserto, et fere aspre et selvagge.

Giovanni Gabrieli

Lieto godea

Lieto godea sedendo
L'aura che tremolando dolce spira l'aprile;
Ogn' hor sospira d'Amor ogn' animale.
Con mortal dardo
Amor volando venn' e'l cor mi punse;
E lass' oimè, fuggè, meschino me.
Onde n'havrò la morte
S'in lieta non si cangia la mia sorte.

Cypriano de Rore

L'alto signor, dinanzi a cui non vale

L'alto signor, dinanzi a cui non vale
nasconder né fuggir, né far difesa,
di bel piacer m'avea la mente accesa
con un ardente et amoroso strale;

et benché 'l primo colpo aspro et mortale
fossi da sé, per avanzar sua impresa
una saetta di pietate à presa,
et quindi et quindi il cor punge et assale.

L'una piaga arde, et versa foco et fiamma;
lagrime l'altra che 'l dolor distilla,
per li occhi miei, del vostro stato rio:

né per due fonti sol una favilla
rallenta de l'incendio che m'infiamma,
anzi per la pietà cresce 'l desio.

Zephyrus¹ is gekomen met mooi weer,
zodat zijn nakroost – bloem en kruid – gedijt.
Hoor, Procne² kwettert, Philomela³ schreit,
we zien, dieprood en wit, de lente weer.

De wei licht, helder is de atmosfeer,
Jupiter, Venus ziende, is verblijd,
lucht, water, aarde ademen tederheid,
elk creatuur bewijst de liefde eer.

Maar uit mij stijgt de zwaarste liefdesklacht
ooit uit mijn hart omhooggehaald door haar
die er de sleutel van ten hemel bracht.

Vogels die fluiten in een bloemenwei
of mooie vrouwen met hun hoofs gebaar
zijn mij als beesten in een woestenij.

¹ De Westenwind

² De Zwaluw

³ De Nachtegaal

Ik zat onbekommerd te genieten van
het zachte briesje dat waait in april,
als alle dieren voortdurend zuchten van liefde.
Toen kwam, met zijn dodelijke pijl,
Amor aangevlogen. Hij trof mij in het hart
en ach, helaas, ontvluchtte mij, ongelukkige.
Ik zal sterven
wanneer mijn lot niet in geluk verandert.

Anonieme dichter.

Heer Amor, bij wie wegschuilen niet baat,
noch vluchten, noch zich weren, liet mij
voor een begin van blij genot ontgloeien,
door een pijl die het hart van liefde branden laat;

hij kon mij met één bitter schot vermoorden,
maar wist zich tot een hoger taak in staat,
hij nam een pijl van medelij te baat
waarmee hij wederom mijn hart doorboorde.

De eerste wond, daar gloeien vlammen door,
terwijl de tweede tranen distilleert
die ik om uw staat van gevaar vergiet:

dubbele bron, toch gaat geen vonk teloor
van 't liefdesvuur dat mijn gemoed verteert,
verlangen groeit nog als het meelij biedt.

Donec gratus eram tibi

Horatius:

Donec gratus eram tibi
nec quisquam potior bracchia candidae
cervici iuvenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.

Lydia:

Donec non alia magis
arsisti neque erat Lydia post Chloen,
multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.

Horatius:

Me nunc Thressa Chloe regit,
dulcis docta modos et citharae sciens,
pro qua non metuam mori
si parcent animae fata superstiti.

Lydia:

Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
pro quo bis patiar mori,
si parcent puero fata superstiti

Horatius:

Quid si prisca redit Venus
diductosque iugo cogit aeneo?
si flava excutitur Chloe
reiectaeque patet ianua Lydiae?

Lydia:

Quamquam sidere pulchrior
ille est, tu levior cortice et improbo
iracundior Hadria,
tecum vivere amem,
tecum obeam libens!

Adriaan Willaert

Ove ch' i posi gli occhi

Ove ch' i posi gli occhi lassi o giri
per quetar la vaghezza che gli spinge,
trovo chi bella donna ivi depinge
per far sempre mai verdi i miei desiri.

Con leggiadro dolor par' ch' ella spiri
alta pietà che gentil core stringe;
oltra la vista, agli orecchi orna e n'finge
sue voci vive et suoi sancti sospiri.

Amor e 'l ver fur meco a dir che quelle
ch' i vidi, eran bellezze al mondo sole,
mai non vedute più sotto le stelle.

Né sí pietose et sí dolci parole
s' udiron mai, né lagrime sí belle
di sí belli occhi uscir vide mai 'l sole.

Horatius, Ode 3.9

Horatius:

Zolang ik van je lieve gunst mocht delen
en er geen meer bevoorrechte zijn armen
rondom je witte hals mocht winden,
wist ik mij zaliger dan zelfs de vorst der Perzen.

Lydia:

Zolang jij niet een heter passie voelde
voor iemand anders dan voor de vermaarde
Lydia, die voor Chloë niet moest wijken,
kreeg ik meer roem dan Ilia van Rome!

Horatius:

Mij domineert vandaag Chloë van Tracië,
een zoete zangeres die vaardig luit speelt,
voor wie ik niet zou aarzelen te sterven,
indien het lot in ruil háár lot verlengde!

Lydia:

Een wederzijdse liefdesgloed verzengt mij
voor Calais, Ornytus' zoon uit Thurië,
voor wie ik gaarne tweemaal wilde sterven,
indien het lot in ruil zijn lot verlengde!

Horatius:

Maar... als de eerste min zou keren
die ons opnieuw onder een bronzen juk bond, dan
werd de blonde Chloë uitgebannen
en stond mijn deur voor Lydia wijd open.

Lydia:

Al is Calais mooier dan de mooiste sterren
en jij lichter dan kurk en onstuimiger nog
dan de woeste Adriatische zee,
toch zou ik willen leven met jou
en met jou willen sterven!

Waar ik mijn moede blikken ook laat zweven
om 't smachten te bezweren dat hen drijft,
't is of mijn geest mijn Vrouwe zo beschrijft
dat mijn verlangens weer als nieuw herleven.

Dat mooi, droef beeld lijkt mij iets mee te geven:
deernis die in een edel hart beklijft:
't is meer dan zien, want in mijn oren blijft
haar zucht vol vroomheid en haar stem vol leven.

Geen schoonheid die haar evenaren kan
of ooit op aarde evenaren kon:
Amor en Waarheid zijn daar zeker van.

Zo tedere woorden, zo vol mededogen,
klinken nooit meer en nooit meer ziet de zon
zo mooie tranen in zo mooie ogen.

Pien d'un vago pensier

Pien d'un vago penser che me desvia
da tutti gli altri, et fammi al mondo ir solo,
ad or ad ora a me stesso m'involò
pur lei cercando che fuggir devria;

et veggiola passar sí dolce et ria
che l'alma trema per levarsi a volo,
tal d'armati sospir' conduce stuolo
questa bella d'Amor nemica, et mia.

Ben s'i' non erro di pietate un raggio
scorgo fra 'l nubiloso, altero ciglio,
che 'n parte rasserena il cor doglioso:

allor' raccolgo l'alma, et poi ch'i' aggio
di scovirle il mio mal preso consiglio,
tanto gli ò a dir, che 'n cominciar non oso.

Giovanni Pierluigi da Palestrina

Missa Tertia (O Magnum Mysterium)

Kyrie

Kyrie eleison,
Christe eleison,
Kyrie eleison.

Gloria

Gloria in excelsis Deo

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Laudamus te

Benedicimus te

Gratias agimus tibi

propter magnam gloriam tuam.

Domine Deus, Rex cælestis,

Deus Pater omnipotens,

Domine, Fili unigenite, Jesu Christe,

Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris

Qui tollis peccata mundi,

miserere nobis.

Qui tollis peccata mundi,

suscipe deprecationem nostram.

Qui sedes ad dexteram Patris,

miserere nobis.

Quoniam tu solus sanctus,

Tu solus Dominus,

Tu solus Altissimus, Jesu Christe,

Cum sancto Spiritu

in gloria Dei Patris.

Amen.

Credo

Credo in unum Deum,

Patrem omnipotentem,

factorem cæli et terræ,

visibilibus omnium et invisibilibus.

Et in unum Dominum Jesum Christum,

't Idee van liefde dat mij dwalen doet,
houdt mij bij ieder ander ver vandaan
soms kan ik eigen waakzaamheid ontgaan
en zoek ik haar voor wie ik vluchten moet.

Dan zie ik haar, wat pijn doet, maar zo zoet
dat mijn ziel bevend op de wiek wil gaan;
zij voert een legerschaar van zuchten aan
waarmee ze mijn en Amors onmin voedt.

Maar soms, lijkt het, zie ik een straaltje licht
van meelij in haar trots, bewolkt gezicht
dat mijn bedroefd gemoed wat op doet klaren.

Dan vat ik moed en wil ik haar verklaren
hoeveel verdriet zijn mij bezorgt vanbinnen,
maar 't is zo veel dat ik niet durf beginnen.

Heer, ontferm u over ons,
Christus, ontferm U over ons,
Heer, ontferm u over ons.

Eer aan God in den hoge

en vrede op aarde aan de mensen die Hij liefheeft. Wij
loven U,

Wij prijzen en aanbidden U,

Wij verheerlijken U en zeggen U dank

voor Uw grote heerlijkheid.

Heer God, Hemelse Koning, God,

Almachtige Vader,

Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus,

Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader,

Gij die wegneemt de zonden der wereld,

ontferm U over ons.

Gij die wegneemt de zonden der wereld,

aanvaard ons gebed.

Gij die zit aan de rechterhand van de Vader,

ontferm U over ons.

Want Gij alleen zijt heilig,

Gij alleen de Heer,

Gij alleen de Allerhoogste, Jezus Christus,

met de Heilige Geest

in de heerlijkheid van God de Vader.

Amen.

Ik geloof in één God,

de almachtige Vader,

Schepper van hemel en aarde,

van al wat zichtbaar en onzichtbaar is.

En in één Heer, Jezus Christus,

Filium Dei unigenitum,
et ex Patre natum ante omnia sæcula.
Deum de Deo, Lumen de Lumine,
Deum verum de Deo vero.

Genitum non factum,
consubstantialem Patri;
per quem omnia facta sunt.
Qui propter nos homines
et propter nostram salutem
descendit de cælis.
Et incarnatus est
de Spiritu Sancto ex Maria Virgine,
et homo factus est.

Crucifixus etiam pro nobis
sub Pontio Pilato, passus
et sepultus est,
et resurrexit tertia die,
secundum Scripturas.
Et ascendit in cælum,
sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria,
iudicare vivos et mortuos,
cujus regni non erit finis.

Et in Spiritum Sanctum,
Dominum et vivificantem,
qui ex Patre Filioque procedit.
Qui cum Patre et Filio
simul adoratur et conglorificatur:
qui locutus est per prophetas.

Et unam, sanctam,
catholicam et apostolicam Ecclesiam.
Confiteor unum baptisma
in remissionem peccatorum.
Et exspecto resurrectionem mortuorum,
et vitam venturi sæculi.
Amen.

Sanctus en Benedictus

Sanctus, Sanctus, Sanctus, H
Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt coeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.

Benedictus qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis.

Agnus Dei

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
miserere nobis.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
miserere nobis.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
dona nobis pacem.

eniggeboren Zoon van God,
voor alle tijden geboren uit de Vader.
God uit God, Licht uit Licht,
ware God uit de ware God.

Geboren, niet geschapen,
één in wezen met de Vader,
door Wie alles geschapen is.
Hij is voor ons, mensen,
en omwille van ons heil
uit de hemel neergedaald.
Hij heeft het vlees aangenomen
door de heilige Geest uit de Maagd Maria,
en is mens geworden.

Hij werd voor ons gekruisigd,
Hij heeft geleden onder Pontius Pilatus
en is begraven.
Hij is verrezen op de derde dag,
volgens de Schriften.
Hij is opgevaren ten hemel:
zit aan de rechterhand van de Vader.
Hij zal wederkomen in heerlijkheid
om te oordelen levenden en doden,
en aan zijn rijk komt geen einde.

En [ik geloof] in de heilige Geest,
die Heer is en het leven geeft;
die voortkomt uit de Vader en de Zoon;
die met de Vader en de Zoon
tezamen wordt aanbeden en verheerlijkt;
die gesproken heeft door de profeten.

En [ik geloof] in de éne, heilige,
katholieke en apostolische Kerk.
Ik belijd één doopsel
tot vergeving van de zonden.
Ik verwacht de opstanding van de doden
en het leven van het komend rijk.
Amen.

Heilig, heilig, heilig,
de Heer, de God der hemelse machten.
Vol zijn hemel en aarde van Uw heerlijkheid.
Hosanna in de hoge.

Gezegend Hij, die komt in de naam van de Heer.
Hosanna in de Hoge.

Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld, on-
ferm U over ons.
Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld, ont-
ferm U over ons.
Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld, geef
ons de vrede.

Ons jubileumprogramma in 2017: de Mariavespers van Claudio Monteverdi

Dit jaar is het dertig jaar geleden dat ons koor werd opgericht. In 1986 werd de Stichting Koorprojecten Rotterdam (SKPR) in het leven geroepen, met als doel in kortlopende projecten met een kleine groep geoefende zangers in wisselende samenstelling mooie programma's in te studeren. De koorprojecten vierden hun tienjarig bestaan met een mis en de Mariavespers van Monteverdi en met Jephthe van Carissimi. In 1999 zijn wij overgestapt naar een koor in vaste samenstelling, onder een nieuwe naam: Cappella Gabrieli.

Inmiddels vinden wij het hoog tijd om één van onze favoriete stukken in reprise te nemen: de Mariavespers van Claudio Monteverdi. Dirigent Maarten Michielsen legt uit waarom wij ervoor hebben gekozen om ons jubileum met dit stuk te vieren:

'Aan Maria gewijde kunstwerken hebben altijd een bijzondere plaats ingenomen in de religieuze kunst. Religieuze muziek met een "Maria-thema" was vanouds expressiever, emotioneler, dan de reguliere kerkmuziek. Palestrina, die in de 16e eeuw gold als maatgevend voor de na te streven stijl in kerkmuziek, schrijft in het voorwoord bij één van zijn motettenverzamelingen: "Ik heb mijn muze hier die teksten laten verklanken, die aan de heilige maagd gericht zijn, het Hooglied van Salomon. Daarbij heb ik een hartstochtelijker idioom gebruikt dan in mijn andere religieuze werken, omdat het mij voorkwam dat de gedichten daar om vroegen."

Het kan dan ook geen toeval zijn dat juist een aan Maria gewijd werk baanbrekend is in het gebruik van de nieuwe, 17e eeuwse expressiemiddelen. In dit revolutionaire werk worden voor het eerst de vernieuwingen die voortkomen uit de, dan nog zeer prille, Venetiaanse operavorm gebruikt in een groot geestelijk werk.

Voor Cappella Gabrieli is de keuze voor Monteverdi's Mariavespers, nadat we in 2014 het complete Hooglied in de zetting van Palestrina uitvoerden, een volstrekt logische: Palestrina's Hooglied-zetting behoort tot het beste uit zijn werk en bovendien tot het mooiste dat de 16e eeuw ons bracht. Daarna wil je natuurlijk alleen nog maar het mooiste zingen van een componist die past in het rijtje Palestrina, Monteverdi, Bach, Mozart, Debussy en Schönberg!

Wij zouden ons verjaardagsfeestje heel graag samen met u willen vieren. Dus noteert u vast de concertdata in uw agenda? En houd onze website, www.cappellagabrieli.nl, goed in de gaten voor de ca-

deutjes die bij een verjaardag als deze horen: kortingsacties voor bijvoorbeeld vroege vogels en grote groepen. Als u zich bij ons meldt, per email (info@cappellagabrieli.nl) of telefonisch (0180-443687), dan houden wij u daar ook graag persoonlijk van op de hoogte.

Data Mariavespers:

vrijdag 19 mei 2017 20.15 uur
Pelgrimvaderskerk
Aelbrechtskolk 20
3024 RE Rotterdam

zondag 21 mei 2017 15.00 uur
Grote Kerk
Kerkstraat 20
5211 KG Den Bosch

Volg Cappella Gabrieli (liefst digitaal)

Wilt u op de hoogte blijven van de activiteiten van Cappella Gabrieli? Meld dat dan even bij het tafeltje aan de ingang. U krijgt dan informatie over concerten, per e-mail of (liever niet) per post.

Wilt u onze informatie voortaan liever digitaal ontvangen in plaats van op de deurmat—graag! Stuur een e-mail naar info@cappellagabrieli.nl en vermeld daarin uw huisadres, zodat wij weten welk huisadres wij uit onze lijst kunnen verwijderen. Dat scheelt postzegels, papier en drukkosten!

Ook op onze website, Facebook (Cappella Gabrieli), Twitter (@CappellaG) en SoundCloud zijn we goed te volgen.

Data eerstvolgende concerten

Mariavespers van Monteverdi:
19 mei 2017 te Rotterdam,
21 mei 2017 te Den Bosch.

Meezingen?

Cappella Gabrieli heeft altijd belangstelling voor geoefende zangers in alle stemgroepen. Het koor repeteert op zondagavond in Rotterdam-centrum, vlak bij station Blaak. Bent u geïnteresseerd of kent u iemand die dat is? Maak een afspraak voor een auditie met Maarten Michielsen, telefoonnummer 06-14487661.

Orgeltje huren?

Cappella Gabrieli is de trotse bezitter van een kistorgeltje met unieke kwaliteiten. Het instrument is door orgelbouwer Henk Klop in Garderen speciaal ontworpen en gebouwd voor renaissance- en barokmuziek. Het is te huur. Neem daarvoor contact op met Maarten Michielsen (06-14487661).

Vertalingen

Peter Verstegen, Ben Terstegge, Anton Hendriks en Hanneke Pot.

Tekst en opmaak programmaboekje

Marianne van den Beukel, Koen van Lee en Wilma Stolk.

